

1773.
Oeconomisk Afhandling/

Om

Hjögels
Wård och Ans

Sincka Stårgården,

Med Wederbörandes samtycke
Wid Kongl. Lärō-Sätet i Abo,

Under

Den wärande RECTORIS MAGNIFICI,
Plantage DIRECTEURENS, Chemic PROFESSORENS, och Ledamö-
teten af Kongl. Swenska Wetensk. Academien,

Herr **PEHR ADRIAN**
GADDS

Inseende

Sör Lager-Kransen,

Utgifwen och försvarad

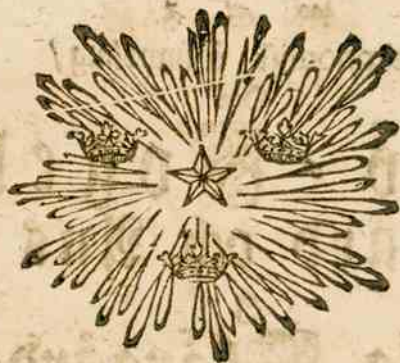
i Abo Academiens Höfse Lärō-Sal den 22 Junii 1769.

2f

JACOB GUMMERUS,

WIBURGENSIS.

Abo Tryckt hos JOHAN CHRIST. FRENCKELL.

§. 1.

Så ländet i Europa äro omgifne med widsträcktare
Skärgård än Finland. I Åbo Låns Skärgård finnes
nu öfwer 198 stycken särskilt bevedda skär och
öjar, uppå hwilka äro uptagne wid påh denna tiden
1447 Hemman, och under hwilka lyda en myckenhet an-
dre mindre holmar, skär och grund, som än med ymnig gräs-
växt, än med skog äro öfwerourne; och gifwer defutom denna
dräpeliga och härliga belägenhet inbyggarena i landet mångfal-
dig anledning ej mindre til et indrägtigt skärgårds-fisk än den-
na widsträckt Skärgård ärligen blifwer och är en samlingsplats
för en myckenhet Sjöfogel. At rätt kunna låmpa dessa rika
Naturens häfwoer til allmän nytta, så är nödigt, at så hafwa
om dem en redig kunskap, som eck at igenom försfktig hushåll-
ning rätt kunna wärda dem. Hwad i anscende härtill om Sjö-
fogel i Finnska Skärgården är at i allt taga, åtager jag mig
friheten, at nu något anföra, samt utbeder mig för dessa Oe-
conomiska anmärkningar den G. L. benägna och swälduga
undöme.

S. 2.

Den wilda och tama Gjöfogel, som i Finnska Skärgården förekommer, förtjena hwardera sin särskilda upmärksamhet. Af de förre äro en del *Aves migratoriae*, Flyttföglar, en del ock sådana, hvilka dels hela sommaren öfwer eller ock alltid härstädes wistas, bygga bo, wärpa ägg, och upföda ungar til sit slägtes fortplantning.

Anas Cygnus Swan, Fenn. Joutten wistas som en Flyttfogel i början af wären i Finnska Skärgården: men flyttar så snart isen skutit, ur södar och floder straxt längre norr ut, och wistas måsteds i Lappska floderne, som ock något i Savolax och Carelen.

Som Swanorne måst föda sig af fisk och sögräs, och om wären af det senare ej är mycken tilgång, så kunna de lätt fångas med krok, om på den samma sättas en död fisk, eller något hopwiktat sögräs som flyter på watnet. Resiven är bunden wid en i hafwet eller sjön nidslagen påle, som icke är högre än wattubrynet; mitt på resiven fåstes en något stor och tung sten, som lägges öfwerst på pålen. När nu Swanen slukat betet med den dolda kroken, rycker han neder stenen af pålen, hvilken när den sunker åt botnen, drager den Swanan af hufvudet ned i watnet, hwaraf den qwäfwes och dränckes. (a)

I Savolax fångas Swanan med Nissar, som gildras på det ställe, där de äro måst wane at stiga up ifrån watnet; til bete wid detta fånge brukas brädd eller gräs, som bindes wid et snöre i den opswända saren, hvilken står öfwer Swannens hals, så snart den börjar äta af det där lagda betet.

Swandun är wäl skönt och mjukt, och hwaralkas ei lätt; men går dock ej up emot Eiderdun. Af Swannans halsskinn göres de så kallade Swanskinns kragor; fiedrarne afpläckas då

förf, men dunen qwarlemmas, hwarpå skinet sedan beredes. Swankbet kan åtas, men bör förut kokas i hö, då det ej smakar tranigt.

(a) Herr Arch. LINN. Skänka Mesa pag. 187. 389.

S. 3.

Anas anser Wildgås, är odfwen fluttfoglar, af hvilka om våren ankommer en myckenhet til Finska skären. De göra årligen el långre resa, än til Holländska hafswikarne, hwarest de wistas öfwer vinteren, därifrån de i stora flockar anlända hit, och efter hand begifwa sig långst norr ut i Finland, at därstädes taga boningsfåten under wår sommarheta. Skärbonden påstår dessa Wildgås wara af trenne slag, 1:o Grågåsen är störst. 2:o Grågås hafwa röda fötter, och är *Anser Helsingicus Clusii*. 3:o Snärtgås är minst. Med wetar eller utlagde upstoppade hafsfoglar läckas de i tränga sund och inwilar, hwarest de ofta med nät fångas til myckenhet af Finska Skärbonden. Fjäderfamlingen sker wäl med all laggränhet af dessa Foglar: men skulle man hos oss blifwa wanwid det hushållsgrep som i Holland sker, så med denna Skärfogel, som med *Anas Bernicla*, at de först rågot saltas, och sedan torrkas, så kunde köttet af dem användas med större förmon til spis, och öfwen de nyttjas til assalu på torgen.

Anas Islandica acuta, Aller, Ahlfogel, är af den allmännast Fynfogel i Skärgården; den anländer om våren i stora flockar: men dröjer icke öfwer 14 dagar för än den far sin kos och skal icke taga boningsfåte för än i hwita hafwet, hwarifrån emot hösten den åter hit flyttar, och wid tilltagande köld ställer sin kos til södra länder (a).

I Corpo Skärgård och i synnerhet wid Väster Kalais fångas af Ahlfogel antentligen hwart år med nät. Elske Fogelnät är gjorda af blekt linnegarn 30 a 40 sammar långa til

5 a 6 famnars högd, massens widd til 3 a 4 tum. Dessa nät uopställes och uopspannes uppå watnet om nåtterna, tvårt öfwer små trångra sund, och far en karl med båt i dagningen, som skrämmer up fogelen til flygt, då twänne andra karlar hwar på sin ända af nätet pösa up, och när Fogelen kommer skocktals flygande i nätet, nidsfalla de nätet på dem, då 40 a 50 par Nilsfogel på en gång kunna fångas. Fogelen flör icke dessa nät, så wida de flina hwita emot dagen och solen, utan fast mera flöger han åt dem. Köttet af denna fogel är så godt, som af Under, äfwen som des fiäder upgå i godhet emot fiäder af Willgöf.

(a) LINNÆI Migrationes avium pag. 24.

§. 4

Största upmärksambet så förtjena i Skärgården Odan, Eidersfogelen, *Anas mollissima*, Knipan, Fenn. *Hukka*, *Anas clangula*, som ock *Anas Clypeata* och *Platyrhyncos* es medan dessa gifwa den måsta och bästa dun och fiäder. Dessa Svöfoglar lewa ock icke så mycket af fiff, som icke mera af harsgräs, och harsnäcker. De wistas hela sommaren öfwer i Finsta skären, bygga bo, wärppa ägg och kläcka fram ungar. Odans och dessa foglars allmännaste hemwist är Norden. I Grönland och wid Spitsbergen på Island finnas de i sönnerhet om winiren til den myckenhet, at hela harswiskar, där man skal resa fram, äro med dem lika som öfwer räckte. (a) Köttet af denna Fogel är förtröffeligt til mat; de säljas ock hos oss ibland til myckenhet på torgen i Stockholm. Af all slags Fiäder så går ingen up emot Eiderdun. Så mycket man frammar ihop emellan händerna, är nog til en dyna eller kudde, och 4 marker är tilräffeligt til en dunkudd. När Eiderdun är renpläcad, så kostar den öfsta 2 a 3 Nilsdaler marken, i sielswa Dannemark, hwarest i anseende til handelen på

på Island och Grönland, likväl af denna vara fins största förrådet. Vidan eller Eiderdun, som fogelen pläcker af sig att lägga om sina ägg i nästet, är den bästa; men som den då alltid mycket finnes blandad med måssa och qvistar, så är nödigt at den förut wäl ränsas, detta sker lättast när man efter brödbakning torrkar dem på et fäll i bakugnen, manglar eller kastar dem, och därpå skakar ur dem småsk och orenlighet. Wil man hafwa dem ännu renare, kan man med en sackstrång, som Hattmakare bruka, sakta dem renare. I Syssland lägges Eiderdun så rena som de äro i en bakugn, sedan man gräddat bröd; därpå torrkas de wäl, uptoges, lägges i en stor mortel eller annat kärl at bultas, til des all orenlighet blifwit såsom damm, hwarpå dunen åter lägges på en ribbel och med en kapp saktas, til des Eiderdun är helt ren. Utgöra Eiderfogelen i wår skärgård til hemastwel, det förstjente all upmuntran, och som hanan och honan af dessa foglar bygga bo, kläcka ungar och alltid lefwa partals tillsammans, så borde det ej vara lofgifwit at skjuta denna siofogel alla årstider, utan först emot hösten, då ungarne redan blifwit stora, at de kunna föda sig sielf.

(1) EGEDE Natural Histor, öfwer Grönland p. 51.

§. 5.

Förutan dese slags siofoglar, så förekommer ock i Finnska skären en myckenhet af Wildänder, *anates*, Storfogel, *mergus*, hvilka ej mindre för det understöd de lemna inbyggarena i födan, än för frädersamlingen, förtjena den allmänna hushållningens wård.

Pelecanus Carbo, Sastjäder finnes härstädes, och bygger bo wid hafstränder i trån; wistas i Norrbottniska Hafswiken, til des hafwet fryser, då den flytter til de södra Swenska hatskusterna.

Anas

Anas Tadorna, Jugas är ibland de sällsyntare sifvoglar härstädes, har måst lika god skäder som Eiderdun. *Anas fuligula* Wigger, dunar och wäl boet, samt gifwer god skäder. *Platalea Leucorodia* Fenn. *Ruocon päriskäja*, wistas öfwer sommaren i Lappmarken, och fins om wären ibland i hafwet af Norrbottn. *Anas Bernicla* wistas öfwer winteren i Holland wid alla Hafsstränder. Jugas allmänast af all sifvogel, och flyder därstädes alla torg i Städerna. Under sin resa besöker denna fogel allenast kort tid Fincka Skärgården, och flyttar öfwer sommaren up til Lappmarken; i anseende til de svårneliga skäror som af denna sifvogel fins i hafwet, har fornålderen trott, at den än *per generationem equivocam* skulle kommit til af förrutnade träen och gamla skepswrat, än at den wore frukt af någon obekant trädart, dels och hafwa de äldre tiders Naturkunnige utgifwit denna sifvogel för hafsmäckers af föda, såsom hos en LOBELIUS, GERARDIUS, ALDROVANDUS, härom åtskilliga dylika Rabler finnes anförda, (a) at ej förtiga det en MICHAEL MEIJER skrifwit en hel bok *de volucre arborea*.

Rnipand, *Anas clangula*, Fenn. *Habca* wistas måst hela winteren öfwer, hos oss; söder sig måst af conchylier, hafsgräs och små fisk; Ej mindre denna sifvogel, än *Wriand*, *Anas Penelope*, *Winterand* *Anas byemalis*, *Swärtan* *Anas fusca*, *Brunnaken* *Anas Glaucion*, som och *Anas Crecca* *Artan*, de kunna alla wärpa uti små för dem utsatte burar, trädlåvar och uti iholiga stöckar, då man sedan dageligen kan taga ägg ifrån dem, utan at de särdeles märka det; i Fincka Skärgården blifwer man därföre nog ofta warse, at stubbar af iholiga Allar och Tallar uphänges i höga träen, til nästen för dessa foglar. Alla slags Fänder äta fisk och fiskrom, hwarigenom de wäda mycket fisk; men sedan de ätit fiskrommen, göra de och det gagnet, at när de flyga ifrån en sifv eller et träff til et annat, så lemna de råmmen efter sig så hel, som

som de ätit up den, och på detta stället planteras fisk i träsk och gölar, som ligga affides ifrån annat friskt watten.

(a) FR. WILLUGHBEI Ornitholog. Libr. III. pag. 274.

§. 6.

Äf all slags siofogel så är ärttan, *Anas crecca* den an genämaste til spis och mat, alla de andra kunna ock nyttjas al tenast de först förwällas i ätticka eller kokas med höb, som för måst är, hwarpå de sedan kunna insylttas stekas eller Soltoreas kas. Ägg kan ock samlas med förmån af änder, emedan de wärppa i flere omgångar, och det til 12 a 14 stycken i sänder; de ägg som wärppas först om wåren borde dock ej borttagas, utan fogelen lämnas frihet, at utkläcka dem til ungar. Eme dan i slutet af sommaren de då blifwa full wurna. Den pris wårda anstalt som hos oss af höga Öfverheten blifwit gjord at wid laga plikt är förbudt borttaga siofogels ägg, den är högst nyttig och nödwändig, emedan annors all siofogel som wistas i wår skårgård öfwer semmaren, i hast på et oförsiktigt sätt skul le utödas.

(a) WILLUGHBE. Ornith. Libr. III. p. 290. *Anas Querquedula* ob carnis præstantiam & saporem gratissimum i anatino genere, jure meritoque primas sibi vindiat. (a) Kongl. förordningen af den 28 Sept. 1762.

§. 7.

Äf siofogel som dyka djupt i watten och måst söda sig af fisk, så äro än märkwärdiga, *Alca* och *Columbi*, Lemmarterna, som och *mergus* sjö- eller wassfogelen.

Alca Torda, *Tordmul*, är af skårgårdens skadeligaste sio fogel; den åter upp strömmingen af skötorna, sliter och sönder rifwer nätet, och förförer sig oblygt på dem, som oroar henne i des näste. Äf Lemarter är *Stornan Columbus auritus* måst säll.

fällsynter, fins ibland åt norrbotten i hafvet, bygget af säf, rör och annat siovräs sit näste, som flyter på watnet, samt har Herr Assessorn, och Doctoren RUD. HAST. märkt at denne so- gelen ligger på boet i det flytande nästet, och däruti utlöcker ungar (a) *Alca Grylle Fenn. Särki Kucko, Svet. Grisla,* den bygget bo i bergsrefsvor, föder sina ungar med fisk, Och äro de måst fullvuxne för än de kunna flyga; för hvarcken tid de och af skärbonden til myckenhet uplösas och fångas; ty då är deras kött ei ännu så tranigt och oangenämt, som det blif- wer, när de sielfve kunna flyga til siös och dricka efter fisk.

Mergus Merganser körfogel, Fenn. *Coskelo, Ajolindu,* äfwen som *Mergus Serrator*, desse sölas at i stora skäckar samt lägga sig i form af en not på watnet och simma til ändan af en siö eller siöwik, hwarunder en del ständigt dricka i wat- net samt andra åter slå med wingarna på watnet, då de göra samma gagn som man skulle bruka färfar eller pulkar, och på detta sättet drifwes af dem en stor myckenhet fisk til landet. När denne fiskens notdragning märkas, utsätta fiskare i såda- ne inwiklar wid stränderna ryfior, miårder och andra fiske brag- der, då i dem ofta flere härlaster fisk kan fångas. (b)

Alla i denna S. omnämnde siöfoglars söda sig mycket af fisk och smaka de til köttet måst oangenäma och tranige: men deras skäder är dock god och högst nyttig. Isländare äta och dricka kött. Lomskinnets med påsittande skäder är ganska starkt, och brukas til vintermåsar, då et skinn utgör en hel måsa; och användes ock til muffar och beäm på måsar. I Savolax myn- tias detta skinn af bönder på hästrankorna, at så ino ei må falla och smitta på hästnacken, som ock at förwara hästen något något bättre för köld.

a) Linn. Svec. pag. 45. N:o 123. (b) Svenska Wetensk. ps Acad. Handlingar för år 1749 p. 190.

§. 8.

Sjöfogel som i Finnska skärgården mycket ringa ättas, men

Hvilka för fåderfamling dock borde värdas och fångas, därför bör jag anmärka allahanda slag af *Larus* och *Sterna* eller *Fiskmåsar* och *Tårnor*, hvilka wid alla sisselågen til ansenlig myckenhet finnas. *Larus marinus* kallas i Corpo skårgård *Trutte*; är ej mindre än en wildgås, och gifver ansenligen både dun och fåder: men fångas och nyttjas sällan; ja, nästan aldrig i denne affigt.

Larus Parasiticus Labben, har ock god fåder, samt är märkvärdig därför, at när för honom tryter mat ute i hafsvet så kommer han åt landet och tvingar andra *Fiskmåsar* at följa sig med den siss de upplukat; han slås med dem til des de måste utspya eller på annat sätt gifwa isrän sig den siss de ätit. Strömmings fiskare se ogärna at denna sissfogel skjutes, emedan de af hans ankomst åt landet, kunna märka at de ej böra fiska långt ut på sön, at ej förtiga, det des ankomst til landet altid utmärker fiskens närvaro. (a) *Hæmatopus Ostræolegus*, *Mar-spiten*; *Scolopax arquata* Fenn. *Cuico*; *Phæopus*, som med sitt skrål och låte utmärker vågn och orvåder, som ock *Tringa vanellus* samt *Littorea*; af alla dessa kan ock med förmen fåder samlas; at ej förtiga det igenom kokning af deras kött en tranaktig olja kan fås. *Charadrius apricarius*, *Altvargrim*; hvilken Herr PRÆSES til myckenhet funnit om sommaren i yttre skårgården, som ock *Tringa hypoleucos*, *Beccasin*, hafwa äfwen et allt för wäl smakande kött, och nyttjas i synnerhet denne senare i *Geneve* såsom en mycket läcker spis. Dessa senare slags sissfoglar föda sig måst af mask wid hafsstränderna, som ock af små hafsmåckor, dem de när hafsloden faller ut, på stränderna uppläcka.

(a) Sw. Wet. Acad. Handlingar 1753. p. 291.

§. 9.

Förutan det i vår Finska Skårgård således til myckenhet finnes af all slags wild sissfogel, så är här allmänt äfwen en dräpelig belågenhet, at af tam sissfogel upföda Gås och Ankor.

Wig

Mig behöfves ej bewisa nyttan af denna slags afwel, hålft en och hwar är öfvertygad däröfver, at af alla hemtama foglar, Gås och Anker för deras sköna kött och fett, samt oundärliga fjäder med rätta äga företrädet. På Elärbbygden i Skåne är ej rart at finna Gåse-flockar til 40, 50, ja, 60 Gås, en ensam bonde tilhörige. Med mycket besparing i födan, kunde de, med en större förmon i skärgården upfödas, emedan Gås och Anker därstädes mästa tiden af året kunna dels i öppna sön, dels och i små tröst föda sig sielf med fisk och svögräs.

Det förnämsta wid Gåsens kötsel ankommer därpå, at Gåsen wäl födas, och det hålft med något slags säd, den tiden de sätta äggstücken, som är ifrån den första September til början af November månad, som och at man med ungarne i början har någon nödig wård. I Skåne hålles ingen Gås giltig til awels, som icke wärer 16 ägg. Den som således öfwer winteren föder en Gäska med 3:ne stycken Gås, kan altid wara wisk om 30 a 40 Gås, och hwilket i Skåne ej är owanligt. Gåsen trivas bäst i Fähusen öfwer winteren, hwarest de hafwa jämn wärma. Man gör där små särskilda afstängsel för hwar Gås, hwaruti de insättas, och så snart wärpetiden nalkas i slutet af Februarii månad, så lägges frisk halm in til dem, hwarest de lämnas i sin frihet at bygga sin bal, och wärppa; under hwilken tid man ej bör röra w.d dem och deras ägg, utan låta dem sielfwa göra med wärpning och liggning som dem lyfter. Denna Fasel wantriwes af alt twång. För Gåsen då och då litet Hasra, är det wäl, anwors äro för wilda Roswor, Rål och Potatoes, jämte Ros eller Rapplatsfrön med litet blandfådes mjöl för dem en god föda. Potatoes jämte Raplat kunna mycket lätt i skärgården komma fort, på alla sandiga hafstränder hwarest af Fucus hafstängan sig myckla samlat. Om wären måste Gåsungarne hållas från watnet så länge det ännu är kallt. Egelen som i sött watten gör dem mycket skada, trifs aldeles intet i saltsöwatten. När fjädren på ungarne börja skjuta fram och de sätta blodpennor, börja de

lyckas bort som sitta i vingarne, emedan de eljest hela dagen gå, och lyfta på dem, hwarigerom de utmattas och dö bort den ena efter den andra. Alt gifwa Gåsungarne den tiden litet blött Hafra eller annan kokad blandfäd, det styrker dem mycket och öker deras frodiga wäxt.

Anckor kosta ännu mångfalt mindre at underhålla än Gås; 3 Anckor kan man underhålla med det som en Gås, 2:ne Anckor äro dock så goda som Gåsen. Dese häderfå, fräda ingen föda, de taga honom ur sion måsterligen. Om vinteren behöfwa de ej stort annat, än måst och dras, och om sommaren endast litet lockmat, at de förblifwa tama, och wänjas at komma hem til gården. 3 Finsta skårgården har Herr PRÆSES under sina Skårgårds resor märkt på någre ställen wid fiskelågen och i hamnarne där frömmingen gåtas, at igenom utfatt stängsel i watnet, Anckor warit inrättade, i hwilka en myckenhet Anckor med beqwämlichkeit blifwit upfödde. Wit man hafwa rätt gagn af Anckor, så bör för dem, öfwen som för Gåsen förmått är, särskilda små stängsel inrättas, så at hwar Ancka har sin egen bal, hwilken hon får inrätta efter eget tycke, til sin bo, och at hon ej på något sätt sedan eroas och widwres. 3 början när de wärppa, kan man toga ifrån dem i 8 dagars tid et ägg hwar dag, allenast man lemnar et par, och sedan låter man dem som skola ligga, behålla sina ägg: men dem man nyttjar til wärpning, fortfar man dageligen at något borttaga af äggen, til des de uphört med wärpning och wilja ligga, då allasammans äggen af dem borttagas på en gång. Efter 14 dagar wärpa de åter en ny fulla med ägg, hwarmed de fortfara hela sommaren öfwer, allenast de wäl födas. Af 16 ägg kan en Ancka utfläcka ungar: men icke om de äro flere. Hwarcken Gås eller Ankungar behöfwa någon mat förr än efter 24 timar; ty naturen har segat den anstalt, at förr än någon fogelunge bräcker skalet och utfläckes så förtär den kort förrut det sista af gulan i ägget, som warit des föda. Den lärde REAUMUR har däröfver ock mycket rätt, när han lär

rer, at med löskofade söndersturna ägg de första dagnen, alla fogelungar böra födas; sedermera upblandas deras mat med litet mjölk, mjöl, gryn, kofter eller upblötter råd, hwaruti efter hand inblandas allahanda sönderhackat grönt gräs och annat slikt. Förutan detta är ock af Herr REAUMURS rön bekant, at med metmaskar och *Eruca Scarabei Stercorarii*, hwaraf alle gödselhögar öfverflöda, ej mindre Kycklingar, än Gås- och Ankungar, med mycken förmon kunna födas (a). Han säger sig märkt at på en någorlunda gödd åker, säkert finnes til större myckenhet *Lumbrici Terrestris*, än sådesay wid den bördigaste årsivårt. När ankungarne äro tyra weckor gamla, så kan dem gifwas hafregröpa och sur mjölk, hwarefter de sedan wänjas at äta allahanda. Öfwer winteren när anforne äro fullwurne, så kunna de födas med lli och drastöwa; så de ibland för Jul någon Hasra, så wärpa de des mera. För en hus hållare är ock nog, om han öfwer winteren föder högst 12 stycken Zucker, och 2:ne Ankbönder; 6 til at wärppa och sex til at ligga och kläcka ungar; af hwilka, förutan en anseelig mängd af ägg, han säkert kan göra sig hopp om 90 Ankungar om sommaren (b) hwilka om de rätt skötas, lemna en wacker inkomst och ränta för nidlagd kostnad och möda.

(a) REAUMURS Kunst, Federvieh hälsig ju sichen pag. 116.

(b) CARL GWSTAV BOIJES sörfarne Hushållare Cap. 36. s. 4.

§. 10.

Som i Skårgården på detta sätt ej mindre af tam än wild stöfogel blifwer ymnig tilgång på ägg, så bör jag sluteligen något orda, om de medel konsten påfunnit at af ägg utkläcka fogelungar. Af DIODORUS SICULUS och PLINIUS finnes redan härom förmålt. I Egypten har från äldre tider tillbaka Copterne och et wist slags folk Bermeen kallade, warit lustre för deras kunskap och handalag, at kunna i särskilte tilredde ugnar utkläcka kycklingar af hönsägg, och är därstädes ej orwant

at i en enda sådan Egyptiernas marmal eller ugn utsläcka på en gång 30000 Kycklingar, äfwen som för denna närings idkande til den regerande Baslan därstädes erlägges årlig skatt; och skal årligen i Egypten på detta sätt utsläckas åtminstone til 92 millioner kycklingar. PATER SICCARD, tyckes varit den första, som lemnat oss Europeer någon tydlig kunskap om detta Egyptiernas hushållsgrep, och hafwa wi sedermera at tacka THEVENOT, MONCONY och GRANGER för flere uplysningar häruti. At ej förtiga wåre egne Landsmän, s. som Herr Baron CEDERHJELM, och Herr Capitain EKEBERG hwilka i Swenska Wetenskaps Academiens Handlingar för år 1748 p. 251; och år 1768 pag. 188 gifwit oss nyttiga anmärkningar här om. I Italien, Polen och Frankrike samt äfwen i Sverige, har redan för någon tid tillbaka tyckeligen blifwit gjorda, at igenom en wiß afpassad grad wärma, af ägg utsläcka ungar; ingen har dock gjordt detta med mera framgång, upmärksamhet och nytta för Oeconomien, än den af Natural Historien så mycket och högt förtjente REAUMUR i Frankrike; han har icke allenast uttrönt, at $32\frac{1}{2}$ graders wärma uppå des Thermometer som swarar emot $42\frac{1}{2}$ graders på den Swenska, är den naturliga bästa och rätta wärman, hwarmed alla foglar utsläcka ungar, utan ock upgifwit artiga förslag til dessa ungars inrättning, som ock sielf påfunnit, at igenom drif curer af gödsel, kunna åstadkomma en sådan åaggläckring. Wi wilje med tillämpning til vårt land och climat något korteligen här om förmåla. Ifrån äldre tider tillbaka har det redan varit i spennerhet hos Chemisterna kunnigt at igenom gödsel wärma inrätta drif curer; denna eldgrad är af de äldre Chemisterna kallad digestionis eld; calor ventris equini; calor incubantis gallinæ; och utgör första Chemiska eldgraden, samt inbegriper uti sig efter FARENHEGTS Thermometer ifrån frysningspunkten til 100 graders wärma, eller wid påh 41 grader på vår Swenska Thermometer. REAUMUR har varit den första hwilken med besked gjort tillämpning här af til kycklingars utsläckande

Kande. Han har gjort flere försök, förän han funnit på utväg at sålunda hålla en jämn afspasad värma, såsom ock för än han kunnat igenom nödigt och fritt wäderdrag, stänga och afleda skadeliga dunster ifrån äggen under utfläcknings tiden.

Elf obrunnen hästgödsel som med litet strö är blandad, inrättas en drifcuren, som med ett löst brådtak uppå 4 stolpar för rågn öfvertäckes. I drifcuren gräfwes en grop $2\frac{1}{2}$ fot wid, och $3\frac{1}{2}$ fot djup, hwaruti sättes en ren tom tunna, hwar på bägge bottenen äro utslagne; den ingräfwes på ända så djupt i gödsethögen, at 3 a 4 tum deraf endast blifwer öfwer jorden, och bär under nedersta ändan af tunnan ännu wara $1\frac{1}{2}$ eller 2 fot gödsel. Omkring tunnan lägges gödsel til 2 fots tjocklek, och at hindra ifrån äggen fuktiga ångars igenom trängande, så besås tunnan öfwantil par tum med murbruk och kalk eller lera, och inuti fedras des sidor med dubbla ark af grått papper. Botnen af drifcuren i tunnan, fylles med torr halm en par tum. Sedan tager man ägg, ju friskare des bättre, och lägger dem i 2 runda wide eller värt korgar; högst får man ej sätta in mera än 2:ne warf ägg i hwarje korg, och kunna 2:ne a 3:ne sådana äggkorgar på en gång i tunnan til utfläckning insättas. 3 a 4 dagar efter det drifcuren blifwit anlagd, så försökes med en Thermometer om värman är lagom för äggen. REAUMUR underrättar hushållare om inrättning af en *Oeconomisk Thermometer* härtill, som består deruti, at man lögger så stort stycke färskt smör, som en walnöt och upblandar det med hälften så mycket twäl; med denna massa fylles et litet glas som kan ställas i drifcure tunnan. Om värman i drifcuren för stor så flyter detta ämnet i glaset som en olia; är där för kalt, så hårdnar och stelnar det: men när det förhållas sig i en siraplik gestalt då huser den alltid rätt värma för äggen. Om ägget uttagit ifrån drifcuren, och lagt på ögonlocket, har ej större värma än där kan tålas, är värman och lagom. I fall det lägges flere hwarf ägg i korgarne än et; så böra hwarannan

nan dag de öfre äggen såttas nederst, och efter hand på det sättet
 ske ombyte, afwen som med äggkorgarne i deras läge likaredes
 wäxlas om. Öfwerst täckes tunnan med et bräddlock, som har
 et stort hål mit uti, med 10 eller 12 stycken mindre hål på si-
 dorne, hwilcka tillöppas med proppar af korkträ eller annat,
 och öppnas dessa hål efter omständigheterna, at så förminska wär-
 man om det behöfwes, som och at afleda fuktiga dunster, ur
 tunnan. I fall man i drifcuren sätter hwart annat dygn i
 Skåls. torr aska i et käril under äggkorgarne, så drager det som
 en magnet afwen all öfwerflödig fuktighet til sig. Et tomt
 torr äggskal, lagt i drifcuren tienar til en *hygrometer* hwar-
 af kan ses då det är mycket fuktigt, och om drifcuren beswä-
 ras af skadeliga öfwerflödiga ångor eller icke? Igenom tillsat ny
 färsk göddning i lantternerna af drif bäncken eller och med glödan-
 de askändria kan man efter behag öka och underhålla eldgraden i
 ensådian drifcure. Har man tilgång på garpwarebarck at så-
 ta i botn på drif bäncken warar wärman des langre, Efter 19
 eller 21 dygn är man i stånd at utsläcka ungar ur äggen i den-
 na inrättade drifcure. At nu beskriwa de utsläcknings ugnar
 som eldas och hwilcka brukas i Egypten och annorstädes, tillä-
 ter ej wår inifrånka tid; den som behogar om dem hafwa un-
 derrättelse, han må läsa och jämföra det, som här om finnes an-
 förđt i Kongl. Swenska Wetenskaps Academiens handlingar
 I. Volum. p. 33, och 9. Volum. p. 251, samt i sunnerhet
 hwad af Herr Capitain CARL GUSTAV EKEBERG i 1768 års hand-
 lingar p. 188. om Chinesarnes sätt, at utsläcka Makungar,
 finnes med så mycken redighet och tillräckelig up-
 lysning anförđt.

